

KÖSZÖNTÉS

SZABOLCSI HEDVIGNEK, *születésnapjára*

készült ez a kötet – sok szeretettel, a szerzők nagy nekibuzdulásával, témák mérlegelő kiválogatásával, majd alapos és gondos kidolgozásával: ahogyan illik. Szóval: elkésett, szégyenletesen és reménytelenül, ahogyan már jó családban szokás. Ám: „Ez az őszinte és spontán szeretet, amely nemcsak alkalomszerűen és e kerek évforduló alkalmából árad felé, bizonyosan csak csekély viszonzás mindazért, amit annyi évtizeden át tőle kaptak, amit egyéniségének varázsával, életével, munkájával kiérdemelt. Akit nemcsak ünnepein, de az élet hétköznapjain is ennyi szeretet vesz körül, az bizonyosan megkíméltetik a magányosság percnyi érzetétől is. Sokan hisszük, hogy az ilyen szeretet, amúgy nem nagyon kegyes korunknak egyik legfőbb értéke.” – Ez idézet, Szabolcsi Hedvigtől, aki Zádor Annát köszöntötte így, 80. születésnapján. Megfelel az ő köszöntésére is: bárcsak mindezt nyugodtan elmondhatnák magukról a mai ünneplők is!

Szabolcsi Hedviget több szakmai kör (család) is ünnepli, köszönti. Mindekelőtt az iparművészet kutatói, akik közé már szakdolgozatával beiratkozott. A bútor, az asztalosság (s annak mindenféle, különösen franciául megnevezhető, megkülönböztethető speciális finomságai) tartja bűvöletében, s ő mindezt a mesterséget, ezeket a műveket – s velük azokat a kultúrákat, világokat, amelynek részei. Anyagismeret, tárgyismeret, a technikákkal, stílusokkal való bensőséges viszony, melynek alapos kialakulására az Iparművészeti Múzeumban eltöltött idő, a kiállítás- és raktári rendezések, a mindenfajta szintű publikációk adtak alkalmat, szakmai tekintélyének meg nem ingó támaszai. Nincs olyan múzeumi kérdés – és nincs olyan, a múzeumot mint intézményt érintő kérdés sem –, amelyben ne lehetne számítani hozzáértésére, tanácsára. Annak az iparművészet-történetnek a művelője, amely nemcsak az ipar- és mesterség-történet szempontjaiból, hanem a tárgynak mint emberi életmegnyilvánulások eszközéből és keretéből, a lakás, lakályosság és a reprezentáció alkotó eleméből indul ki.

Ezzel a tudással s ennek a képességnek jó hírével vált a kezdetektől a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportjának (ma: Intézet) meghatározó tagjává, éppen nagy, összefoglaló művének, „A magyar bútorművesség a XVIII–XIX. század fordulóján” című nagymonográfiának

(megjelent 1972-ben) befejezése után. Az Intézetben, amely ekkoriban kapta feladatául A magyarországi művészet története kiadását, magától értetődő feladata e korszak képviselője lett, a bonyolult, nyilvánvalóan kulcsfontosságú 19. századi kötet munkálatainak szervezőjeként. Ez a „kötet” (sorrendben az 5.) eleve két részre oszlott, egy korábbira, amely az 1800 körüli századfordulónak és a 19. század első harmadának alig ismert, még felfedezésre és rendszerezésre váró művészetét tárgyalta volna, s a viszonylag jobban ismert, de új értelmezésre váró második szakaszra. Éppen bevégzett nagy munkájából mintegy szállította a friss szempontokat: a stiláris kritériumokat, a művelődéstörténeti szempontokat, s mindenekelőtt azt a koncepciót, amely az első szakaszra a felvilágosodást s ez eszmetörténeti jelenségek sajátos magyarországi sorsát kínálta rendezési elvként. Ebben nem kis szerepe volt nemcsak hallatlan műveltségének, hanem annak a tájékozottságnak is, amely az irodalomtörténész, történész környezetből, ha másként nem, férje, Szabolcsi Miklós köreiből eredt. Hosszú ideig vett részt – s mintegy képviselte a művészettörténetet – az irodalom- és a művelődéstörténészek felvilágosodás-kori konferenciáin.

A felvilágosodásra koncentráló rendezési elv a magyar művészettörténetben újnak, szokatlannak számított, s egyértelműen elfogadottá csak akkor vált, amikor az egész kötet koncepciójának kialakítása, szerzőgárdájának irányítása Zádor Anna kezébe került. Az eszmetörténeti és a stílusfogalmaknak rendezőelvként való sorozatos próbára tévése azonban ezután is – úgyszólván eltökélt rendszerességgel – folytatódott: a romantikával, majd a historizmussal – s mindez különös tekintettel az iparművészet történetére, amely hol érintetlennek bizonyult más művészeti ágak tendenciái iránt, hol meg éppen nagyonis érzékeny indikátornak.

Nem voltak tehát unalmas napjai az intézetben. Ezt jelzik az általa szerkesztett munkák: először egy német nyelvű tanulmánykötet (az *Ars Hungarica* egyetlen, 1974-ben kiadott különszámában), aztán a Zádor Annával szerkesztett „Művészet és felvilágosodás” című tanulmánykötet, a mindmáig használt és el nem évült, Kresz Máriával közösen kiadott, „A népművészet felfedezése” című tanulmányválogatás, Galavics Gézával közösen a „Művészet Magyarországon 1780–1830 között” kiállítási katalógusa. Valamennyi az előkészületben lévő kötet előmunkálatának része, mindegyik a kérdés más-más oldalról, másfajta metodikával való megközelítése. Emellett gyakorlatilag ő teremtette meg az intézet kiadványainak rendszerét, az első években, de az első perctől kezdve provizórikus publikációk és tanulmánykötetek formájában, majd abban a rendszerben, amelynek alapját az *Ars Hungarica*, a Művészettörténeti Füzetek sorozata, a tematikus tanulmánykötetek s a készülő kézikönyv-kötetek alkották, s amelyekhez a részben korábbról örökölt, sokszorosított dokumentumgyűjtemény-sorozatok csatlakoztak. ő volt az intézet kiadványfelelőse, majd – Németh Lajosnak az egyetemre távozása után – az intézet modern osztályának vezetője.

„Mindig is izgatott a művészi ismeretek, stílusok, divatok terjedésének és hatásának útja-módja” – vallja a bécsi Artaria-cég magyar kapcsolatairól szóló, régen várt, 2005-ös tanulmányának első mondatában. Ez meglehetősen pontos leírása annak az érdeklődésének, amely nagy hatású, iskolát alakító volt az intézetben – akkor is, ha nem közvetlenül az iparművészet kutatóira hatott. Rajzoktatás, grafikai mintaképek, mesterremekek, iparfejlődés, import a témái ezeknek a kutatásoknak: sokszor példákról van szó, amelyek módszertani csapásokat jelölnek ki. Kár, hogy a 19. századi magyar művészettörténet-kötet nem készült el.

Az Artaria-cégről írta, rá is áll, hogy „működése során igen sokféle társadalmi helyzetű emberrel került kapcsolatba, akiket a műveltséghez és a művészetekhez való vonzódásuk okán összefoglalóan értelmiségieknek tekinthetünk.” Figyelemre méltó ennek a szociális kategóriának ez a – mondhatnánk szélsőségesen – eszteticista felfogása. Még inkább az ízlés arisztokratizmusán alapuló demokratikus érzés!

Köszöntjük, Hédi!

Marosi Ernő

